УДК 005.334:658.1
JEL G30, D81, M14, M21
ORCID ID: 0009-0002-6193-1899
DOI https://doi.org/10.17721/tppe.2024.49.3

Банніков П.О., аспірант
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ)

Сова О.В., аспірант
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ)

КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ І СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Метою цієї статті є виявлення ролі комплаєнс-контролю в управлінні економічними та соціальними ризиками підприємства в умовах сучасного динамічного бізнес-середовища, яке стикається з новими викликами на глобальному рівні. Вона охоплює аналіз сучасного стану впровадження комплаєнс-політик на вітчизняних підприємствах, а також надає рекомендації щодо інтеграції комплаєнс-контролю як дієвого інструмента ризик-менеджменту.

У статті висвітлено ключові аспекти комплаєнс-контролю, включаючи його здатність запобігати ризикам, пов'язаним із порушенням корпоративної етики, захистом конфіденційної інформації, дотриманням антикорупційної політики, а також відповідністю міжнародним стандартам. Показано, що, на відміну від традиційного управління ризиками, комплаєнс акцентує увагу на дотриманні зовнішніх та внутрішніх нормативних вимог, що дозволяє уникати юридичних санкцій та фінансових втрат.

Проведений аналіз даних про композитний випереджаючий індекс (CLI - Composite Leading Indicator) та індекс ділової впевненості (BCI - Business Confidence Index) для вибраних країн у 2018–2024 роках свідчить про загальну стабільність економічних очікувань, з певними коливаннями, які припадають на період пандемії. Ці дані мають важливе значення для прийняття рішень урядами та бізнес-лідерами, особливо в контексті розробки стратегій щодо зниження економічних ризиків та підтримки бізнесу в умовах невизначеності.

Проаналізовано вебсайти 5 найбільших українських підприємств у трьох найбільших секторах економіки щодо побудови системи управління економічними та соціальними ризиками на основі інтеграції комплаєнс-контролю та впровадження комплексних політик відповідності.

Методологія дослідження базується на методах систематизації, порівняння та аналізу, які застосовуються для узагальнення наявних підходів до комплаєнс-контролю.

Результати дослідження підтверджують, що комплаєнс не тільки сприяє правовій захищеності підприємства, а й допомагає підтримувати репутацію, що є важливим нематеріальним активом у конкурентному середовищі. Застосування комплаєнс-контролю на вітчизняних підприємствах може підвищити їхню інвестиційну привабливість, сприяти налагодженню міжнародної співпраці.

Ключові слова: *комплаєнс-контроль, управління ризиками, економічні ризики, екологічна відповідальність, соціальна відповідальність, соціальні ризики, політики відповідності.*

Постановка проблеми. Останні роки світова спільнота стала свідком суттєвого зростання як частоти, так і глибини економічних і соціальних ризиків на глобальному рівні. Попри певну стабілізацію економічного зростання, його темпи все ж лишаються повільними. Так, Міжнародний валютний фонд у жовтні 2024 року прогнозує глобальне

зростання на рівні 3,1%, що є суттєво нижчим за середній показник 2000–2019 років у 3,8% [35].

Геополітичний ризик продовжує займати центральне місце, оскільки російсько-українська війна активно продовжується, а на Близькому Сході спалахує непередбачений конфлікт. І хоча травні 2023 року глава Всесвітньої організації охорони здоров'я офіційно оголосив про припинення COVID-19 як глобальної надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я, соціальні та економічні наслідки пандемії даються взнаки: від порушень ланцюгів постачання та нестачі робочої сили до посилення торговельних бар'єрів і явних недоліків у глобальних системах управління охороною здоров'я. Крім того, підвищена частота суворих кліматичних явищ у поєднанні з систематичними порушеннями прав людини залишається важливою проблемою для бізнесу.

Найголовніше те, що жоден із цих ризиків не існує ізольовано – вони глибоко взаємопов'язані та спричиняють каскадний вплив на бізнес-середовище. У цьому контексті реалізація політики комплаєнсу набуває вирішального значення, адже поширюючись загалом на підприємство та сприяючи безперервній комунікації та обміну інформацією між різними відділами та функціями, комплаєнс може не лише виявляти, оцінювати, керувати та пом'якшувати ризики на випередження, але й спряти виявленню найкращих можливостей для розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика комплаєнс-контролю як механізму управління ризиками стає все більш актуальною в умовах зростаючої турбулентності й глобалізації, що підвищує значення прозорості, відповідальності та ефективного контролю в корпоративному управлінні. У різних дослідженнях висвітлено аспекти комплаєнс-контролю з акцентом на його вплив як на стабільність підприємств, так і на забезпечення дотримання етичних стандартів і законодавчих вимог.

На думку деяких авторів, комплаєнс-контроль забезпечує відповідність господарської діяльності внутрішнім і зовнішнім стандартам та запобігає негативним наслідкам, таким як репутаційні втрати, штрафи та фінансові збитки. Особливий акцент робиться на контролі за дотриманням корпоративної етики, захистом інформації та конфіденційності, що є критично важливим у боротьбі з ризиками внутрішніх і зовнішніх загроз [3].

Дослідження Василішина, Рагуліної та Орлова [5] наголошують на необхідності побудови комплексної моделі комплаєнс-контролю, яка включає санкційний, внутрішній комплаєнс та антикорупційну політику. Це дозволяє мінімізувати фінансові втрати і захищати ділову репутацію, підвищуючи конкурентоспроможність підприємств у глобальному середовищі.

Інші дослідники, зокрема Кобєлєва [11], пропонують модель «трьох ліній захисту» для забезпечення ефективного комплаєнс-контролю, яка включає операційний внутрішній контроль, активний комплаєнс-менеджмент та внутрішній аудит. Такий підхід дозволяє виявляти та усувати ризики на всіх рівнях компанії, що забезпечує стійкість і стабільність фінансових потоків та сприяє довгостроковому розвитку [12].

У праці Братчук У. обговорюється концепція фінансового комплаєнсу як інструмента мінімізації нефінансових ризиків для бізнесу, що стала актуальною внаслідок фінансових криз та посилення регуляторних вимог у світі [4].

Дослідження Вікторії фон Розен приділяє увагу міжнародній практиці впровадження комплаєнсу, наголошуючи на важливості корпоративної культури та соціальної відповідальності. Авторка розглядає комплаєнс як інструмент управління ризиками, що дозволяє оптимізувати витрати через ефективне зниження комплаєнс-ризикі [6].

У праці Карпушенко М. та Карпушенка О. досліджено теоретико-методологічні аспекти формування комплаєнс-контролю як внутрішньої системи забезпечення відповідності підприємства нормативним вимогам. Комплаєнс-контроль розглядається як багатоаспектна система, яка дозволяє не лише контролювати фінансові ризики, але й підтримувати високу корпоративну культуру, репутацію, а також відкриває можливості для міжнародного співробітництва за рахунок підвищення інвестиційної привабливості підприємства [10].

Таким чином, наявні дослідження підтверджують, що комплаєнс-контроль є необхідним елементом управління економічною безпекою підприємств, адже забезпечує не лише правову захищеність, але і сприяє оптимізації бізнес-процесів та підвищенню ефективності управління підприємством в умовах динамічних змін економічного середовища.

Невирішені частини проблеми. Без сумніву, комплаєнс-контроль відіграє ключову роль у забезпеченні економічної та соціальної безпеки підприємств шляхом попередження ризиків, пов'язаних з дотриманням законодавства, етичних стандартів та корпоративних політик. Проведений аналіз наукових праць підтверджує важливість комплаєнсу як фундаментального елемента у корпоративному управлінні, що сприяє мінімізації ризиків та підвищенню стійкості бізнесу. Проте у сучасному бізнес-середовищі, де зростає тиск із боку регуляторів та суспільства, значення комплаєнс-контролю для запобігання економічним та соціальним ризикам стає все дедалі більшим. Залишаються відкритими питання антикризового комплаєнсу та адаптації комплаєнс-практик до українських умов, що потребує подальших досліджень та методологічного обґрунтування.

Метою статті є обґрунтування вагомості комплаєнс-контролю в управлінні економічними та соціальними ризиками підприємства, оцінка стану впровадження комплексних політик відповідності вітчизняних підприємств і на цій основі – узагальнення принципів інтеграції комплаєнс-контролю в систему управління економічними та соціальними ризиками підприємства.

Методика дослідження ґрунтується на застосуванні як загальнонаукових, так і специфічних методів, а саме: методи узагальнення, порівняння, системного аналізу, табличний, функціональний і структурно-логічний аналіз, синтез і систематизація даних.

Результати дослідження. Після початку повномасштабної війни росії проти України перед українським бізнесом постали нові виклики, серед яких як законодавчі, так і етичні аспекти — зокрема, питання щодо співпраці з російськими компаніями та дотримання нових санкцій. Необхідність пошуку нових ринків збуту і постачальників також вимагає від українського бізнесу в першу чергу дотримання міжнародних стандартів якості, сертифікації та вимог щодо дотримання екологічних норм, захисту прав працівників та споживачів. Українським компаніям необхідно адаптовувати свою продукцію та внутрішні процеси для відповідності цим нормам.

Попри поступове поширення цінностей екологічної та соціальної відповідальності на вітчизняних підприємствах, їх рівень навіть серед провідних вітчизняних підприємств ще

дуже далекий від прогресивних міжнародних стандартів [9]. У цих умовах комплаєнс-контроль набуває особливого значення, оскільки допомагає підприємствам дотримуватися міжнародних і національних стандартів, зміцнювати свою доброчесність перед партнерами та забезпечувати впевненість у своїй відповідності вимогам навіть у кризових ситуаціях.

Розвиток корпоративної культури, зокрема через зміцнення корпоративної соціальної відповідальності, сприяє формуванню позитивного іміджу підприємства серед споживачів, що, у свою чергу, забезпечує їх лояльність і стратегічну стабільність підприємства на ринку. Високий рівень розвитку корпоративної культури формує у працівників відчуття стабільності та позитивний психологічний клімат, що сприяє оперативному та узгодженому реагуванню на непередбачувані зміни в діяльності компанії. Це особливо важливо в умовах нестабільного ринкового середовища [7]. Підприємство, яке має «сірі зони» у сфері ділової етики, взаємодії з персоналом, партнерами, в питаннях заборгованості або оподаткування, стає вразливим для ризиків штрафних санкцій, розриву відносин із контрагентами та негативних наслідків для репутації. При виявленні таких порушень репутаційні збитки можуть бути настільки значними, що подальше відновлення стає надзвичайно складним. Часто подібні проблеми виникають не через навмисне порушення, а через недбалість, неуважність або недостатнє розуміння законодавчих вимог.

Комплаєнс-контроль забезпечує підприємствам можливість уникати штрафів, репутаційних втрат і фінансових збитків, що виникають через недотримання правових вимог. Основою комплаєнсу є суворе дотримання правових норм та етичних принципів як на міжнародному, так і на національному рівні, а також виконання внутрішніх корпоративних правил і стандартів. Це означає відповідність всім обов'язковим принципам та нормам, що регулюють питання відносин із працівниками, дотримання бізнесової етики у відносинах з партнерами, виконання вимог регуляторних органів тощо.

Комплаєнс також охоплює систему управлінських та контрольних заходів, які спрямовані на запобігання правопорушенням та порушенням корпоративної етики з боку працівників. Це забезпечує підприємству попередження та мінімізацію соціальних ризиків, пов'язаних із недотриманням норм законодавства та етичних стандартів. Такі заходи включають внутрішній аудит, механізми контролю, навчання працівників, регулярний моніторинг та підготовку до можливих змін у нормативно-правовій базі.

Комплаєнс-контроль допомагає підтримувати стійкий позитивний імідж компанії, що формується як результат зусиль всіх її співробітників та системного підходу до дотримання етичних стандартів. Тобто він виступає дієвим нематеріальним активом підприємства, сприяє його довгостроковому успіху та стабільності, забезпечуючи матеріальні результати завдяки мінімізації економічних та соціальних ризиків.

Комплаєнс тісно пов'язаний з системою ризик-менеджменту підприємства, адже допомагає уникати конфліктів з регуляторними органами та забезпечувати прозорість діяльності. Проте, хоча ризик-менеджмент та комплаєнс мають схожість з точки зору важливості комунікації та співпраці, вони відрізняються за своїм масштабом, фокусом і рівнем гнучкості (табл. 1). Попри відмінності, обидві системи відіграють вирішальну роль у спроможності підприємств керувати ризиками та підтримувати відповідність, сприяючи їхньому довгостроковому успіху та стабільності.

Таблиця 1

Порівняння ризик-менеджменту та комплаєнсу на підприємствах

Аспект	Ризик-менеджмент	Комплаєнс
Фокус	Фокус на пошуку та ідентифікації, розумінні та оцінці, пом'якшенні та зменшенні можливих ризиків, які можуть вплинути на цілі підприємства	Акцент на дотриманні правил, норм і законів
Масштаб	Включає широкий спектр ризиків: економічні, соціальні, репутаційні, фінансові, операційні, стратегічні, регуляторні	Відповідність як зовнішнім, так і внутрішнім нормативним вимогам до галузі, місця розташування або діяльності підприємства, в т.ч. задля мінімізації чи уникнення економічних, соціальних та репутаційних ризиків
Мета	Команда з управління ризиками прагне зменшити негативну невизначеність в організації	Роль команди комплаєнсу полягає в тому, щоб переконатися, що компанія уникає порушень законодавства, нормативних актів і фінансових санкцій
Підхід	Управління ризиками включає проактивні заходи для оцінки, моніторингу та мінімізації ризиків, часто використовуючи такі стратегії, як ідентифікація ризику, оцінка ризику, пом'якшення ризику та моніторинг ризику	Комплаєнс передбачає розуміння нормативних вимог, впровадження політик і процедур для забезпечення їх дотримання, проведення аудитів і оцінок для перевірки відповідності та швидке вирішення будь-яких виявлених проблем невідповідності

Джерело: розроблено авторами

Хоча економічний ефект комплаєнс-контролю складно виміряти в грошовому еквіваленті, його вплив на репутацію, а відтак - на фінансові результати підприємства є значним. Відповідно до останніх досліджень консалтингових компаній, репутація може збільшити капіталізацію компанії на 20–40%, підвищуючи її конкурентоспроможність [1]. Стійка репутація, сформована завдяки комплаєнсу, надає підприємству переваги у залученні інвестицій, сприяє підвищенню лояльності персоналу, покращує умови співпраці з партнерами та знижує ризики в кризових умовах [2].

В таблиці 2 наведено дані про композитний випереджаючий індекс Composite Leading Indicator (CLI) та індекс ділової впевненості Business Confidence Index (BCI) для низки країн за період з 2018 по 2024 рік. Індекс CLI використовується як випереджальний економічний індикатор, що прогнозує економічну активність, а BCI слугує показником впевненості бізнесу в економічних умовах [33;34]. Аналіз змін і тенденцій у співвідношенні цих двох

показників може дати цінні інсайти для розуміння загальних економічних трендів, рівня бізнес-оптимізму та стабільності економік різних країн і регіонів. У контексті комплаєнсу та управління економічними і соціальними ризиками високі або зростаючі значення CLI та BLI можуть свідчити про сприятливе економічне середовище. Вищий рівень ділової впевненості та позитивний прогноз економічного зростання зазвичай підвищують схильність підприємств інвестувати у комплаєнс-практики для відповідності регуляторним вимогам, тоді як низький CLI та BLI можуть сигналізувати про кризові умови, що загрожують зниженням витрат на комплаєнс [31].

Загалом значення CLI залишаються відносно стабільними в межах близьких до 100 для більшості розвинених економік, що вказує на поступове відновлення після спадів, які спостерігалися у 2020 році. Це може свідчити про відсутність значних економічних шоків, які б могли суттєво вплинути на довгострокові прогнози економічної активності.

У 2020 році спостерігається падіння значень CLI та BCI для більшості країн, що можна пов'язати з глобальною економічною кризою, спричиненою пандемією COVID-19. Це призвело до суттєвого падіння впевненості в економічних перспективах. Починаючи з 2021 року для більшості країн спостерігається зростання CLI, що свідчить про поступове відновлення економічної активності та адаптацію до нових умов. Значення BCI в останні роки залишаються на рівнях близьких до 100, що говорить про певну стабільність в економічній впевненості.

У регіональному розрізі можна відзначити, що країни з розвиненими економіками (наприклад, Німеччина, Франція, Японія) мають відносно стабільні CLI та BCI, тоді як країни з перехідними економіками, такі як Туреччина, показують більшу мінливість. Це вказує на вищий рівень економічної невизначеності в країнах, які ще проходять шлях до стабільності.

Таблиця 2

Значення показників про композитний випереджаючий індекс Composite Leading Indicator (CLI) та індекс ділової впевненості Business Confidence Index (BCI) для низки країн за період з 2018 по 2024 рік

	Композитний випереджаючий індекс(CLI)							Індекс ділової впевненості (BCI)						
Країни	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Австралія	99,5	99,9	99,0	101,2	100,4	99,1	99,3	101,5	101,3	99,6	101,2	100,9	100,0	100,7
Канада	99,8	98,1	98,3	102,7	100,6	98,1	98,8	101,2	99,9	98,3	103,1	101,7	97,8	65,1
Франція	100,3	99,7	97,3	100,9	100,1	99,1	99,4	101,6	100,4	98,9	101,4	101,0	99,9	100,1
Німеччина	100,9	99,0	97,6	102,1	100,3	99,3	99,8	102,0	99,9	99,2	102,9	102,2	99,9	98,8
Італія	100,8	99,3	97,3	102,8	99,5	99,1	99,4	101,2	100,3	98,6	101,9	101,3	100,3	100,0
Японія	100,6	99,8	98,3	100,4	100,4	100,0	100,0	101,6	100,7	98,8	100,4	100,6	100,5	100,8
Корея	99,8	98,9	99,9	102,1	99,6	98,8	100,6	98,9	98,7	97,8	100,3	99,6	98,2	98,5
Мексика	101,8	99,9	94,7	101,1	100,7	100,5	101,1	100,2	100,2	94,7	99,2	100,2	101,1	101,4
Іспанія	101,8	100,9	94,8	101,3	99,9	99,6	99,7	101,6	101,0	99,0	101,8	101,5	100,4	100,6
Туреччина	98,4	97,6	96,9	101,8	100,9	100,4	98,6	98,5	97,5	97,2	102,0	99,1	98,9	98,2
Велика Британія	99,3	97,6	96,3	101,1	96,9	98,9	101,1	102,2	99,5	97,1	103,5	102,6	99,9	99,6
США	100,6	99,1	97,7	101,1	99,8	99,1	99,9	101,3	99,6	99,8	101,7	100,1	98,7	99,0
Країни G7	100,5	99,1	97,6	101,3	99,7	99,2	99,9	101,5	99,9	99,2	101,8	100,8	99,3	99,3
Країни G20	100,2	99,2	97,1	101,1	99,5	99,7	100,1	100,5	99,1	98,5	101,0	100,2	99,6	99,6
П'ять найбільших економік Азії	99,8	99,0	96,4	100,6	99,1	100,2	100,2	99,7	98,3	98,0	100,0	99,5	99,8	99,6

Примітка: - дані 2024 р. наведено за період 01.2024-06.2024.

Джерело: розроблено авторами на основі [33;34]

Дані CLI та BLI є цінним інструментом для аналізу економічної ситуації в країнах та оцінки рівня комплаєнсу та управління ризиками. Регулярне відстеження CLI та BLI допомагає не лише прогнозувати загальні економічні зміни, але й оцінювати готовність підприємств до ефективного управління комплаєнс-ризиками. Наприклад, у періоди економічної нестабільності, коли CLI падає, компаніям варто посилювати внутрішній аудит та контрольні механізми, щоб зменшити ризик недотримання законодавчих вимог. Однак, для більш детального аналізу необхідно враховувати також інші фактори, такі як галузева специфіка, розмір компанії, її культура, регуляторне середовище тощо.

Процес переходу до нової економіки в Україні відбувається поступово, однак нерівномірно: для деяких видів економічної діяльності, він є швидким і прогресивним (IT сфера, консалтинг тощо); динамічним в міжнародних компаніях, що сприяють поширенню прогресивних бізнес-рішень, інформаційно-комунікаційних технологій у внутрішній економічний простір [32]. Але порівняно з іншими країнами, де комплаєнс-контроль є усталеною практикою, Україна лише починає активно впроваджувати стандарти ділової етики та прозорості. Першим кроком до поширення комплаєнс-ініціатив можна вважати створення у 2017 році «Всеукраїнської Мережі Доброчесності та Комплаєнсу», що відзначає намагання українських підприємств інтегрувати світові тенденції доброчесного ведення бізнесу [1].

Ефективна інтеграція комплаєнс-контролю до системи управління економічними та соціальними ризиками підприємства передбачає об'єднання його з іншими системами управління ризиками для створення комплексного підходу. Вона потребує багатогранного підходу, який включає чітку комунікацію, безперервне навчання, ефективний внутрішній моніторинг, а також розробку політик відповідності і процедур аудиту.

Створення комплексних політик відповідності є важливим елементом успішної стратегії управління економічними та соціальними ризиками на засадах інтеграції комплаєнс-контролю. Такі політики призначені для забезпечення відповідності всіх аспектів діяльності підприємства як зовнішнім, так і внутрішнім нормам та правилам. Політики є основою будь-якої програми, вони окреслюють стандарти та очікування щодо поведінки працівників, ділової практики та дотримання нормативних документів. Добре розроблена політика містить чіткі вказівки щодо вимог відповідності та задає тон етичної поведінки в організації. Ефективну політику слід регулярно переглядати та оновлювати для відображення змін у внутрішніх нормативних актах і бізнес-практиці.

Щоб проаналізувати досвід українських підприємств щодо побудови системи управління економічними та соціальними ризиками на основі інтеграції комплаєнс-контролю та впровадження комплексних політик відповідності, ми відібрали 5 найбільших компаній у трьох найбільших секторах економіки, і проаналізували їхні вебсайти на предмет наявності політик, а також звітності про результати діяльності відповідно до цих політик (табл. 3).

Згідно з рейтингом Ukrainian Business Award, у 2024 році найбільші агрохолдинги України за площею земельних угідь, кількістю співробітників та обсягами складських потужностей — це Кернел, МХП, Нібулон, ЛНЗ та Укрлендфармінг [28]. Дві з цих компаній мають чіткі та усталені комплаєнс-політики та несуть відповідальність за їх виконання, котуються на фондових біржах: Варшавській (Кернел) і Лондонській (МХП), а також активно співпрацюють з Європейським банком реконструкції та розвитку та іншими

інвесторами. Важливо, що вони також впровадили систему оцінки постачальників, зважаючи на їхню екологічну та соціальну відповідальність.

В IT-секторі найбільшими компаніями є EPAM, SoftServe, GlobalLogic, Ajax Systems та Luxoft [30]. Сайти цих компаній здебільшого орієнтовані на потенційних працівників і мало висвітлюють інформацію про корпоративні політики та їхні результати.

В Україні ритейлери традиційно є одними з найбільших приватних роботодавців. За версією Forbes Україна, до п'ятірки найбільших роздрібних мереж увійшли АТБ, Fozzy Group, Епіцентр, Metro Cash & Carry та Rozetka.ua [29]. При цьому більшість сайтів ритейлерів орієнтовані на онлайн-клієнтів, але інформацію про політики та їх результати містить лише сайт Епіцентру.

Таблиця 3

Аналіз вебсайтів українських компаній на предмет впровадження політик відповідності

Компанії	Перелік політик
1	2
Сільське господарство	
Кернел	Антидискримінаційна політика. Антикорупційне положення. Відповідність міжнародній сертифікації ISCC (сталого розвитку та викидів парникових газів). Екологічна та соціальна оцінка постачальника (Кодекс взаємодії з постачальниками). Кодекс поведінки. Політика захисту довкілля. Політика сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності. Політика рівності, різноманітності та інклюзивності. Політика добросусідства. Політика управління конфліктом інтересів та протидії шахрайству і корупції (комплаєнс). Система управління охороною праці. Хартія корпоративного управління (з 2018 року), яка також охоплює питання відповідності.
Нібулон	На своєму вебсайті компанія виклала загальні підходи щодо взаємодії зі співробітниками та клієнтами, впливу на довкілля, але жодної політики не згадано. Короткі факти про ESG. Загалом компанія не надає інформацію про впровадження своїх підходів.
ЛНЗ	На своєму вебсайті компанія виклала загальні підходи щодо соціальної відповідальності. Компанія не надає інформацію про впровадження своїх підходів.
Укрлендфармінг	На своєму вебсайті компанія виклала загальні підходи щодо взаємодії зі співробітниками та клієнтами, впливу на довкілля, але жодної політики не згадано. Компанія не надає інформацію про впровадження своїх підходів.
МХП	Антикорупційне положення. Кодекс поведінки. Кодекс поведінки постачальника. Політика добросусідства. Політика з охорони навколишнього середовища. Система управління охороною праці.
Роздрібна торгівля	
АТБ	Вебсайт призначений для споживачів. Інформації про політики відповідності на вебсайті немає

Продовження табл. 3

1	2
Fozzy Group	На своєму вебсайті компанія виклала загальні підходи щодо взаємодії зі співробітниками та клієнтами, впливу на довкілля, але жодної політики не згадано (окрім політики з питань забезпечення якості). Компанія не надає інформацію про впровадження своїх підходів.
Епіцентр	Компанія зосереджується на збереженні довкілля та надає детальний опис своїх підходів та результатів діяльності.
Metro Cash and Carry	На своєму вебсайті компанія виклала загальні підходи щодо взаємодії зі співробітниками і клієнтами, впливу на довкілля, але жодної політики не згадано. Компанія не надає інформацію про впровадження своїх підходів.
Rozetka.ua	Інформації про політики відповідності на вебсайті немає
IT	
EPAM	Кодекс етичної поведінки. Короткі факти про ESG. Програми соціальної відповідальності. Компанія не надає детальної інформації про політики та результати.
SoftServe	Екологічна відповідальність. Кодекс поведінки. Конфлікт інтересів. Принципи різноманітності та інклюзивності.
GlobalLogic	Звіт про сталий розвиток. Корпоративна соціальна відповідальність. Короткі факти про ESG.
Luxoft Ukraine	Доступність. Заява про сучасне рабство. Політика забезпечення якості. Політика охорони довкілля. Політика різноманітності та інклюзивності. Про результати впровадження політик надано небагато інформації.
Ajax Systems	Про результати впровадження політик не надано інформації.

Джерело: розроблено авторами на основі [13-27].

Аналіз вебсайтів свідчить, що найбільш системний підхід до інформування щодо впровадження комплексних політик відповідності управління економічними та соціальними ризиками демонструють аграрні компанії, за якими слідують ІТ-компанії, тоді як сектор роздрібної торгівлі має значно нижчі показники.

Загальна стратегія інтеграції комплаєнс-контролю і управління економічними та соціальними ризиками повинна будуватися на таких принципах [2]:

1.Відкрита комунікація - забезпечення того, щоб усі працівники розуміли комплаєнс-політику та її важливість. Це починається з чіткої, доступної документації всіх політик. Для забезпечення комунікації слід використовувати різні канали зв'язку, такі як вебсайти, інформаційні розсилки електронною поштою та регулярні зустрічі, щоб співробітники були в курсі подій.

2. Безперервне навчання - регулярні тренінги мають вирішальне значення для зміцнення політики відповідності. Ці заняття мають бути інтерактивними та практичними, забезпечуючи реальні сценарії, щоб допомогти працівникам зрозуміти, як застосовувати політику у своїй щоденній роботі. Крім того, важлива можливість проходження

корпоративних курсів підвищення кваліфікації задля інформування співробітників про будь-які зміни в політиках або правилах.

3. Моніторинг - регулярні аудити, перевірки відповідності та використання програмного забезпечення. Ці інструменти допомагають відстежувати дотримання правил і завчасно виявляти потенційні порушення.

4. Контроль - наявність чітко визначеної дисциплінарної системи. Співробітники повинні знати про наслідки невиконання вимог.

5. Розвиток корпоративної культури на засадах комплаєнсу.

Дотримання цих принципів дозволяє формувати стійку репутацію та зміцнювати довіру з боку персоналу, клієнтів, партнерів і суспільства в цілому.

Висновки. Сучасний бізнес функціонує в динамічному та складному середовищі, де економічні та соціальні ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства. Тренд на прозорість та відкритість бізнесу набирає обертів в Україні з кожним роком. Етика підприємництва стає важливою складовою ділової культури нашої країни. Одна з причин цих змін полягає також в тому, що бізнес стає глобальним, виходить на міжнародні ринки, залучає іноземних інвесторів та партнерів, бере участь у американських та європейських акселераторах та виставках. А на глобальних ринках репутація відіграє провідну роль. Для забезпечення стабільного розвитку та мінімізації негативних наслідків, компанії все більше уваги приділяють розробці та впровадженню ефективних комплексних політик відповідності. Особливо це актуально зараз, під час війни — бо наразі навіть ті бізнеси, які не планували виходити на зовнішні ринки, почали закладати це в свою стратегію.

Комплаєнс-контроль є важливим інструментом забезпечення стабільності та відповідності діяльності підприємства встановленим правовим і етичним нормам. Він відіграє ключову роль в управлінні економічними та соціальними ризиками підприємства, допомагаючи уникати правових та етичних порушень, які можуть призвести до фінансових і репутаційних втрат. У сучасному бізнес-середовищі, де постійно зростають вимоги до прозорості та відповідальності бізнесу, комплаєнс стає одним із основних інструментів забезпечення стійкості та довіри до компанії.

Література

1. Байдак М. Комплаєнс може збільшити капіталізацію бізнесу на 40%. Електронний ресурс. Режим доступу: https://blog.liga.net/user/mbaidak/article/42242
2. Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні. https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding
3. Бовш Л., Босовська М., Охріменко А. Комплаєнс-стратегування економічної безпеки бізнесу в умовах цифровізації. *Scientia fructuosa.* 2021. 6(140). С. 42-60.Режим доступу: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/148
4. Братчук У. П. Фінансовий комплаєнс як інструмент удосконалення фінансової архітектури. *Економіка і організація управління*. 2023. С. 14-23. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.3.2
5. Василішин С.І., Рагуліна І.І., Орлов В.В. Комплаєнс-контроль як складова управління економічною безпекою та формування конкурентоспроможності підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки.* 2018. № 1. С.3-16.

6. Вікторія фон Розен. Комплаєнс і комплаєнс-ризики в контексті питань корпоративної відповідальності та корпоративного управління (окремі аспекти зарубіжної практики). *Галицький економічний вісник.* 2020. № 4 (65). С. 246–253. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/ pdf/65/883.pdf.
7. Грішнова О. А. Науменко А.В. Корпоративна культура як ресурс забезпечення стратегічної стійкості. *Економіка і управління*. 2010. № 1. С. 33–35.
8. Грішнова, О. А. Нагромадження людського, інтелектуального і соціального капіталу підприємства як основна форма його капіталізації. *Вісник Донецького університету економіки та права.* 2011, 1. С.10-13.
9. Грішнова О. А. Брінцева О. Г. Впровадження екологічної відповідальності в практику менеджменту вітчизняних підприємств. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2013. Вип. 10. С. 12–18.
10. Карпушенко М.Ю., Карпушенко О.О. Теоретико-методологічні аспекти формування системи комплаєнс- контролю. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості.* 2023. No1 (23). С. 132–142. DOI: https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.23.132
11. Кобєлєва Т. О. Дослідження взаємозв'язку комплаєнс-контролю з внутрішнім аудитом та внутрішнім контролем на промисловому підприємстві. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна.* 2019. No 2(21). С. 81–91.
12. Кобєлєва Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с.
13. Офіційний сайт Кернел *https://www.kernel.ua/ua/about/business-ethics-and-compliance/*.
14. Офіційний сайт Нібулон *https://www.nibulon.com/pro-nas/etyka-ta-komplaiens/*
15. Офіційний сайт МХП https://mhp.com.ua/uk/Corporate-Ethics-and-Compliance-ua
16. Офіційний сайт ЛНЗ https://www.lnz.com.ua/group/sotsial-na-vidpovidal-nist
17. Офіційний сайт Укрлендфармінг https://www.ulf.com.ua/ua/company/ethics-and-responsibility/
18. Офіційний сайт EPAM https://www.epam.com/about
19. Офіційний сайт SoftServe https://www.softserveinc.com/uk-ua/corporate-social-responsibility
20. Офіційний сайт GlobalLogic https://www.globallogic.com/about/sustainability/
21. Офіційний сайт Ajax Systems https://ajax.systems/ua/about/
22. Офіційний сайт Luxoft https://www.luxoft.com/esg
23. Офіційний сайт АТБ https://www.atbmarket.com/
24. Офіційний сайт Fozzy Group https://www.fozzy.ua/ua/reporting/
25. Офіційний сайт Епіцентр https://epicentrk.ua/ua/about/ekopolityka/
26. Офіційний сайт Metro Cash & Carry https://www.metro.ua/about-metro/csr
27. Офіційний сайт Rozetka.ua https://rozetka.com.ua/ua/pages/about/
28. Рейтинг Кращих Агрохолдингів Україна від Ukrainian Business Award. https://uba.top/agricultural-holdings-of-ukraine/
29. Рейтинг Forbes Ukraine: Топ-20 рітейлерів України. https://retailers.ua/news/menedjment/13759-reyting-forbes-ukraine-top-20-riteyleriv-ukrayini
30. Топ-50 IT-компаній України, літо 2024. https://dou.ua/lenta/articles/top-50-summer-2024/
31. Cariou C., Charles A., Darné O. (2024). Are national or regional surveys useful for nowcasting regional jobseekers? The case of the French region of Pays-de-la-Loire. *Journal of Forecasting*. https://doi.org/10.1016/j.intfin.2023.101916
32. Grishnova O., Cherkasov A., Brintseva O. Transition to a new economy: transformation trends in the field of income and salary functions. Problems and Perspectives in Management. 2019. Vol. 17, no. 2. Pp. 18–31.
33. OECD. Business confidence index (BCI). https://www.oecd.org/en/data/indicators/business-confidence-index-bci.html
34. OECD. Composite leading indicator (CLI) https://www.oecd.org/en/data/indicators/composite-leading-indicator-cli.html
35. World economic outlook. International Monetary Fund. October 2024 https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/10/22/world-economic-outlook-october-2024

References

1. Baidak M. Compliance can increase business capitalization by 40%. Electronic resource. Available at: https://blog.liga.net/user/mbaidak/article/42242

2. Business and Human Rights in Ukraine as a Condition and Driver of Sustainable Development in the Context of Implementing the UN Guiding Principles on Business and Human Rights in Ukraine. Available at: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding

3. Bovsh L., Bosovska M., Okhrimenko A. Compliance Strategies for Economic Security of Businesses in the Context of Digitalization. Scientia Fructuosa. 2021. 6(140), pp. 42-60. Available at: : https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/148

4. Bratchuk U.P. Financial Compliance as a Tool for Improving Financial Architecture. Economy and Organization of Management. 2023, pp. 14-23. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.3.2

5. Vasilyshyn S.I., Ragulina I.I., Orlov V.V. Compliance Control as a Component of Economic Security Management and Enterprise Competitiveness Formation. KhNAU Bulletin. Series: Economic Sciences. 2018, No. 1, pp. 3-16.

6. Victoria von Rosen. Compliance and Compliance Risks in the Context of Corporate Responsibility and Corporate Governance (Selected Aspects of International Practice). Galician Economic Bulletin. 2020, No. 4 (65), pp. 246–253. URL:https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/65/883.pdf

7. Grishnova O.A., Naumenko A.V. Corporate Culture as a Resource for Ensuring Strategic Stability. Economy and Management. 2010, No. 1, pp. 33-35.

8. Grishnova O.A. Accumulation of Human, Intellectual, and Social Capital of the Enterprise as the Main Form of Its Capitalization. Bulletin of Donetsk University of Economics and Law. 2011, No. 1, pp. 10-13.

9. Grishnova O.A., Brintseva O.G. Implementation of Environmental Responsibility in the Management Practices of Domestic Enterprises. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. 2013, Issue 10, pp. 12–18.

10. Karpushenko M.Y., Karpushenko O.O. Theoretical and Methodological Aspects of the Formation of a Compliance Control System. Current State of Scientific Research and Technologies in Industry. 2023, No. 1 (23), pp. 132–142. DOI:https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.23.132

11. Kobeleva T.O. Study of the Relationship Between Compliance Control, Internal Audit, and Internal Control at an Industrial Enterprise. DonNTU Scientific Works. Series: Economic. 2019, No. 2(21), pp. 81–91.

12. Kobeleva T.O. Organizational and Economic Mechanism for Ensuring Compliance Security of an Industrial Enterprise: Doctoral Dissertation in Economic Sciences: 08.00.04. Kharkiv, 2020, 39 pp.

13. Official website of Kernel: https://www.kernel.ua/ua/about/business-ethics-and-compliance

14. Official website of Nibulon:https://www.nibulon.com/pro-nas/etyka-ta-komplaiens/

15. Official website of MHP: https://mhp.com.ua/uk/Corporate-Ethics-and-Compliance-ua

16. Official website of LNZ: https://www.lnz.com.ua/group/sotsial-na-vidpovidal-nist

17. Official website of UkrLandFarming: https://www.ulf.com.ua/ua/company/ethics-and-responsibility/

18. Official website of EPAM: https://www.epam.com/about

19. Official website of SoftServe: https://www.softserveinc.com/uk-ua/corporate-social-responsibility

20. Official website of GlobalLogic: https://www.globallogic.com/about/sustainability/

21. Official website of Ajax Systems: https://ajax.systems/ua/about/

22. Official website of Luxoft:[https://www.luxoft.com/esg

23. Official website of ATB: https://www.atbmarket.com/

24. Official website of Fozzy Group: https://www.fozzy.ua/ua/reporting/]

25. Official website of Epicentr: https://epicentrk.ua/ua/about/ekopolityka/

26. Official website of Metro Cash & Carry: https://www.metro.ua/about-metro/csr

27. Official website of Rozetka.ua: https://rozetka.com.ua/ua/pages/about/

28. Rating of Top Agricultural Holdings in Ukraine by Ukrainian Business Award. Available at: https://uba.top/agricultural-holdings-of-ukraine

29. Forbes Ukraine Ranking: Top 20 Retailers of Ukraine. Available at: https://retailers.ua/news/menedjment/13759-reyting-forbes-ukraine-top-20-riteyleriv-ukrayini

30. Top 50 IT Companies in Ukraine, Summer 2024. Available at: https://dou.ua/lenta/articles/top-50-summer-2024/]
31. Cariou C., Charles A., Darné O. (2024). Are National or Regional Surveys Useful for Nowcasting Regional Jobseekers? The Case of the French Region of Pays-de-la-Loire. Journal of Forecasting. DOI: https://doi.org/10.1016/j.intfin.2023.101916
32. Grishnova O., Cherkasov A., Brintseva O. Transition to a New Economy: Transformation Trends in the Field of Income and Salary Functions. Problems and Perspectives in Management. 2019, Vol. 17, No. 2, pp. 18–31.
33. OECD. Business Confidence Index (BCI). Available at: https://www.oecd.org/en/data/indicators/business-confidence-index-bci.html
34. OECD. Composite Leading Indicator (CLI). Available at: https://www.oecd.org/en/data/indicators/composite-leading-indicator-cli.html
35. World Economic Outlook. International Monetary Fund. October 2024. Available at: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/10/22/world-economic-outlook-october-2024

Bannikov Petro, PhD Student
University of Economics and Law «KROK» (Kyiv)

Sova Oleksandr, PhD Student
University of Economics and Law «KROK» (Kyiv)

COMPLIANCE CONTROL IN MANAGING ECONOMIC AND SOCIAL RISKS OF AN ENTERPRISE

This article aims to identify the role of compliance control in managing the economic and social risks of enterprises within today's dynamic business environment, which faces new challenges at a global level. The study analyses the current state of compliance policy implementation in domestic enterprises and provides recommendations for integrating compliance control as a risk management tool.

The article highlights key aspects of compliance control, including its ability to prevent risks associated with breaches of corporate ethics, protection of confidential information, adherence to anti-corruption policies, and compliance with international standards. It demonstrates that, unlike traditional risk management, compliance focuses on ensuring adherence to both external and internal regulatory requirements, which helps avoid legal sanctions and financial losses.

An analysis of data on the Composite Leading Indicator (CLI) and the Business Confidence Index (BCI) for selected countries during 2018–2024 reveals general stability in economic expectations, with some fluctuations during the pandemic period. These data are crucial for government and business leaders' decision-making, especially when developing strategies to mitigate economic risks and support businesses in uncertain conditions.

The study also examined the websites of the five largest Ukrainian enterprises across three major economic sectors to assess the development of economic and social risk management systems based on the integration of compliance control and the implementation of comprehensive compliance policies.

The research methodology is based on systematization, comparison, and analysis methods, which are used to generalize existing approaches to compliance control.

The results confirm that compliance not only ensures the legal protection of an enterprise but also helps maintain its reputation, which is a vital intangible asset in a competitive environment. The application of compliance control in domestic enterprises can enhance their investment attractiveness, fostering international collaboration.

***Keywords**: compliance control, risk management, economic risks, environmental responsibility, social responsibility, social risks, compliance policies.*